

Timea Heiska, Marja Juntikka & Emilia Rahkonen

LASTEN SOSIAALISEN OSALLISTUMISEN TUKEMINEN VANHEMPIA OHJAA- MALLA TOIMINTATERAPIASSA

LASTEN SOSIAALISEN OSALLISTUMISEN TUKEMINEN VANHEMPIA OHJAA- MALLA TOIMINTATERAPIASSA

Timea Heiska, Marja Juntikka & Emilia

Rahkonen

Opinnäytetyö

Syky 2024

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Tekijät: Timea Heiska, Marja Juntikka, Emilia Rahkonen

Opinnäytetyön nimi: Lasten sosiaalisen osallistumisen tukeminen vanhempia ohjaamalla toimintaterapiassa

Työn ohjaajat: Essi Xiong, Pirjo Lappalainen

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: syksy 2024

Sivumäärä: 42

Lasten sosiaalisen osallistumisen tukeminen on yksi lasten toimintaterapian keskeisistä tehtävistä. Lasten sosiaalisten taitojen kehitys alkaa jo imeväisiässä. Vanhempien varhainen vuorovaikutus vauvan kanssa on lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen peruspilareita. Vanhempien lempeä äänensävy, kosketukset sekä lapsen kanssa leikkiminen ovat tärkeitä lapsen sosiaalisen osallistumisen kehityksen näkökulmasta. Sosiaalinen osallistuminen tapahtuu eri ympäristöissä. Tästä syystä on tärkeä siirtää toimintaterapiassa harjoiteltuja taitoja niihin ympäristöihin, joissa lapset toimivat. Tämä taitojen siirtyminen tapahtuu mm. vanhempien ohjaamisen kautta.

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa vanhempien ohjaamisen merkityksestä ja sen vaikutuksesta sosiaalisen osallistumisen edistämiseen. Vanhempien ohjaaminen ja vanhempien kanssa tehty yhteistyö on tärkeä osa toimintaterapiaa. Kirjallisuuskatsauksessa pyrittiin selkeästi kuvaamaan, miten toimintaterapiassa edistetään lapsen sosiaalista osallistumista ja emotionaalisten taitojen oppimista vanhempia ohjaamalla. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykseksi muodostui: Miten toimintaterapeutti voi vanhempia ohjaamalla edistää lapsen sosiaalista osallistumista? Kirjallisuuskatsausta ohjaa Olsonin sosiaalisen osallistumisen viitekehys. Sisäänottokriteerit katsaukseen hyväksytyille tutkimusartikkeleille olivat ennalta määritellyjä ja niiden perusteella kirjallisuuskatsaukseen valittiin neljä tutkimusta. Aineiston analyysi toteutettiin pelkistämisen ja klusteroinnin, eli ryhmittelyn avulla.

Tämän analyysin keskeisenä tuloksena oli vanhempien ohjaamisen sekä vanhempien välittämän toimintaterapian merkitys lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehityksessä. Toimintaterapiassa voidaan edistää lapsen sosiaalista osallistumista ottamalla vanhemmat mukaan toimintaterapiakertoihin, ohjaamalla heitä strategioiden käytössä, opettamalla heitä lukemaan ja vastaamaan sensitiivisesti lapsen antamiin merkkeihin ja luomaan positiivista vuorovaikutusta lapsen kanssa. Vanhempien osallistuminen toimintaterapiaan on keskeistä, sillä he mahdollistavat opittujen taitojen siirtymisen arjen eri ympäristöihin.

Asiasanat: sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen, vanhempien ohjaus ja neuvonta, vanhempien välittämä interventio, lasten toimintaterapia

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Occupational therapy

Author: Timea Heiska, Marja Juntikka, Emilia Rahkonen

Title of thesis: Supporting children's social participation by guiding parents in occupational therapy

Supervisors: Essi Xiong, Pirjo Lappalainen

Term and year when the thesis was submitted: fall 2024

Number of pages: 42

Supporting children's social participation is one of the key tasks of pediatric occupational therapy. The development of children's social skills begins in infancy. Early interaction between parents and the baby provides the foundational pillars for the child's social interaction. A gentle tone of voice, touch, and playing with the child are important from the perspective of the child's social participation development. Social participation occurs in various environments. For this reason, it is important to transfer the skills practiced in occupational therapy to the environments where children function. This transfer of skills happens, among other ways, through guiding parents.

The purpose of the literature review was to provide information on the importance of guiding parents. Guiding parents and collaborating with them is an important part of occupational therapy. The literature review aimed to clearly describe how occupational therapy promotes a child's social participation and the learning of emotional skills by guiding parents. The research questions of the literature review were: How occupational therapists can promote the child's social participation by guiding parents? The review was guided by Olson's framework of social participation. The inclusion criteria for the research articles were predetermined, and based on these criteria, four studies were selected for the literature review. The data analysis was carried out through simplification and clustering.

The key result of this analysis was the significance of parental guidance and the occupational therapy mediated by parents in the development of a child's socio-emotional skills. Occupational therapist can promote a child's social participation by involving parents in therapy sessions, guiding them in using strategies, teaching them to read and respond sensitively to the child's cues and creating positive interaction with the child. In occupational therapy, involving parents in therapy sessions is beneficial for the transfer of skills learned during occupational therapy sessions to different environments.

Keywords: social and emotional learning, parent guiding and counselling, parent-mediated intervention, pediatric occupational therapy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINTATERAPIA EDISTÄMÄSSÄ LASTEN SOSIAALISTA OSALLISTUMISTA	8
	2.1 Sosiaalisen osallistumisen viitekehys	8
	2.2 Sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen lapsuudessa	10
	2.3 Vanhempien ohjaaminen lasten toimintaterapiassa	11
3	TARCOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS	14
4	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
	4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tiedonkeruumenetelmänä	15
	4.2 Hakustrategia	16
	4.3 Aineiston analyysi	25
5	TULOKSET	28
	5.1 Vanhemman välittämät interventiot	28
	5.2 Toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen	28
	5.3 Vanhempien ohjaus ja opettaminen	29
	5.4 Varhaiset perhekeskeiset interventiot	30
	5.5 Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukeminen	31
6	POHDINTA	33
	6.1 Tulosten tarkastelu	33
	6.2 Johtopäätökset	35
	6.3 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys	35
	6.4 Ammatillisen osaamisen kehittymisen arviointi	37
	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Lasten sosiaalisen ja emotionaalisen oppimisen tukeminen ja sosiaalista osallistumista edistävien taitojen harjoittelu on noussut viime aikoina esiin monessa eri kontekstissa. Myös toimintaterapiassa aihe on tällä hetkellä erittäin ajankohtainen. Sosiaalinen osallistuminen sisältää sosiaaliset taidot, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja henkilökohtaiset ihmissuhteet useissa eri konteksteissa (Hilton & Kramer 2020, 364). Sosiaalinen osallistuminen on yksi tärkeimmistä toiminnoista lapsuudessa ja nuoruudessa. Lapsuudessa sosiaalisen osallistumisen kokemukset voivat esimerkiksi parantaa elämänlaatua ja auttaa kehittämään sellaisia taitoja, jotka ovat yhteiskunnassa selviytymisen kannalta keskeisiä. (Olson 2020, 461; Mulligan 2012, 69.)

Toimintaterapian tavoitteena on mahdollistaa yksilöiden sitoutuminen sellaisiin merkityksellisiin toimintoihin, jotka tukevat heidän osallisuuttaan kaikissa elämäntilanteissa (AOTA 2011, S65). Toimintaterapeutti on keskeisessä asemassa edistämässä lapsen sosiaalista osallistumista ja suoriutumista esimerkiksi opiskelussa sekä perheen sisäisissä tai yhteisöissä esiintyvissä toiminnoissa. Lasten kanssa työskennellessä, vanhempien ohjaaminen ja perhelähtöinen työskentely on yksi tärkeimmistä lähtökohdista. (Olson 2020, 461–462.)

Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa toimintaterapeuteille ja toimintaterapeuttiopiskelijoille tietoa siitä, miten he voivat omassa työssään huomioida vanhempien ohjaamisen osana lapsen sosiaalisen osallistumisen edistämistä. Tutkimuksen tuloksista voivat hyötyä myös muut sidosryhmät kuten vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilökunta ja muut lasten parissa työskentelevät ammattilaiset. Tutkimuksen aihe on tärkeä, sillä lasten toimintaterapiassa perhe on hyvin keskeisessä asemassa (Jaffe, Cospers & Fabrizi 2020, 46). Lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitojen edistäminen on myös noussut esille esimerkiksi käytöshäiriöiden ehkäisemisen näkökulmasta, mikä korostaa tutkimuksen ajankohtaisuutta. Käypä hoito -suositus korostaa, että vanhemmuuden ohjaaminen ja tukeminen on yksi keskeisimmistä keinoista lasten käytöshäiriöiden ehkäisemisessä (Käypä hoito -suositus 2018). Lasten kanssa työskennellessä perhelähtöinen työskentelytapa voi esimerkiksi johtaa parempiin tuloksiin, lisätä sekä perheiden että palveluntuottajan tyytyväisyyttä sekä vahvistaa perhettä (Rodger & Keen 2017, 50). Kuitenkin perhelähtöinen lähestymistapa ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö vaihtelee eri terapeuttien välillä ja myös terapiakontekstin mukaan (Fingerhut ym. 2013, 233). Tarkoituksena on nostaa esiin, kuinka toimintaterapeutti voi tukea lasten sosiaalista osallistumista ja oppimista vanhempia ohjaamalla huolimatta siitä, kuka terapeutina

toimii tai missä terapia toteutuu. Lapsen elämässä vanhemmat ovat tämän sosiaalisen ja emotionaalisen oppimisen ensisijaisia tukijoita, joten on tärkeää, että heitä tuetaan ja ohjataan siinä, kuinka he voisivat parhaiten tukea lapsen sosiaalista osallistumista.

Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksella on pyritty löytämään tietoa aiheesta aiempien tutkimusten valossa ja rakentamaan siitä laajempaa ymmärrystä (ks. Vilka 2023, luku 1.2.1).

2 TOIMINTATERAPIA EDISTÄMÄSSÄ LASTEN SOSIAALISTA OSALLISTUMISTA

Lasten toimintaterapian keskiössä on lapsen toiminta eri ympäristöissä. Terapeutin on tärkeää huomioida, että lapsen kulttuuri tarjoaa kontekstin interventiolle. Lasten toimintaterapiassa otetaan usein huomioon lapsen elämän toimintakokonaisuudet, perus kehotason komponentit sekä kontekstuaaliset tekijät, jotka vaikuttavat lapsen toimintakykyyn. Nämä osa-alueet ja niissä ilmenevät haasteet usein ohjaavat toimintaterapian viitekehysten valinnassa. Usein voidaan tarvita useampia viitekehysjä, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen toimintakyvystä. (Kramer ym. 2020, 47.) Yksi toimintaterapeutin keskeisistä tehtävistä on lasten tukeminen sosiaalisen osallistumisen taitojen oppimisessa, sekä toiminnoissa suoriutumisessa niin perheessä, opiskelussa, kuin yhteisössä (Olson 2020, 461).

2.1 Sosiaalisen osallistumisen viitekehys

Tämän opinnäytetyön taustateorian toimii Laurette Joan Olsonin kehittämä sosiaalisen osallistumisen viitekehys. Se tarjoaa toimintaterapeuteille työkaluja, joilla on mahdollista vahvistaa lasten sosiaalista osallistumista. Viitekehysten osa-alueisiin kuuluvat lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus, tapojen ja rutiinien kehittäminen, sosiaalinen osallistuminen samanikäisten kanssa, sekä tukea antava ympäristö. (ks. Olson 2020, 461–462.)

Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus

Tukea antavassa lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa vanhemmat, heidän vauvansa ja isommat lapsensa ovat toistensa tunteisiin virittyneitä. Lapset oppivat strategioita, joilla hallita omia tunnetilojaan, sekä vanhempia peilaamalla, että ympäristöltä opittujen mallien kautta. (Olson 2020, 462.) Herkät lapset, joilla ei ole riittäviä taitoja tunteiden säätelyyn, ovat alttiita heikommalle sosiaaliselle toiminnalle (Eisenberg ym. 2003, 3–19). Vaikka tämä viitekehys ei keskity temperamenttiin, lapsen temperamentilla on suuri merkitys sosiaalisten taitojen oppimisessa. Lapsen temperamentti vaikuttaa myös siihen, miten lapsi arvioi sosiaalisia tilanteita ja miten hän kestää ryhmätöiden aiheuttaman stressin. (Olson 2020, 463.)

Tapojen ja rutiinien kehittyminen

Lapset oppivat kehittämään tapoja ja rutiineja, jotta he voivat onnistuneesti osallistua yhteisöön. Katsekontaktin ottaminen ennen keskustelun aloittamista tai toisten ilmeiden tutkiminen auttavat päättämään toisten emotionaalisia tiloja. Lapset peilaavat huoltajien käyttäytymistä ja heidän käyttäytymisensä muokkautuu sen mukaiseksi vuorovaikutustilanteissa. Sosiaaliset rutiinit kehittyvät päivittäisten vuorovaikutustilanteiden kautta. (Olson 2020, 464.)

Sosiaalinen osallistuminen samanikäisten kanssa

Lapset, jotka ovat sosiaalisesti hyväksytyjä ikätovereidensa keskuudessa, yleensä menestyvät esikoulussa ja alakoulussa paremmin ja siirtymät lapsuudessa ja nuoruudessa tapahtuvat positiivisella tavalla. Lapset oppivat muodostamaan kaverisuhteita leikkiin osallistumisen, sekä koulun ja erilaisten yhteisten toimintojen kautta. (Olson 2020, 466.)

Tunnesäätelytaidot ovat lapsen kykyä toimia ja hallita omia tunteitaan ihmissuhteissa. Lapsen ikä ja kehityksen taso määrittävät hänen tunnesäätelytaitojaan eli kuinka hyvin hän kykenee tunnistamaan omia tunnetilojaan ja hallitsemaan tunteiden ilmaisuaan. (Olson 2020, 469.) Tunnesäätely on yhteydessä kykyyn vaikuttaa omaan käyttäytymiseen. Tunnesäätely helpottaa huomion keskittämistä ja ongelmanratkaisua. Joustavuus tunnetilanteissa on tärkeää ja edellyttää sekä ilmaisukykyyn hallintaa, että herkkyyttä erilaisten tilanteiden tunnistamiseen. (Olson 2020, 466.)

Intensiteetti, jolla lapset kokevat tunteita, vaikuttaa heidän kykyynsä säädellä tunteitaan ja siihen, mitä he tavoittelevat sosiaalisissa suhteissaan. Joillakin lapsilla esiintyy haasteita omien, ja näin ollen myös toisten lasten tunnetilojen tunnistamisessa. He voivat tulkita sosiaalisia tilanteita väärin, mikä johtaa hylkäämisen ja epäsuosion tunteeseen. Lapset, joilla on heikot tunnesäätelytaidot, menettävät niitä hyötyjä, joita he kokisivat positiivisten ja turvallisten suhteiden kautta. (Olson 2020, 466.)

Tukea antavat ympäristöt

Sosiaalisen osallistumisen viitekehyksessä on tärkeässä roolissa koti, joka tarjoaa lapselle turvaa ja tukee hänen kehitystään. Turvalliseen ympäristöön kuuluu, että huoltajat ovat kiinnostuneita lapsestaan ja tämän hyvinvoinnista, sekä auttavat lastaan tämän kehityksessä. (Olson 2020, 471.)

Toimiva päiväkotitai kouluympäristö on turvallinen ja tarjoaa riittävästi tilaa ja työkaluja oppimiseen, sekä tukee lasten sosiaalista kehitystä. Toimivassa ympäristössä lapsilla on mahdollisuus

osallistua omassa kaveripiirissään erilaisiin toimintoihin, sekä heillä on mahdollisuus niin kavereiden auttamiseen, kuin avun vastaanottamiseen kavereilta. Toimivassa päiväkotitai kouluympäristössä varhaiskasvattajat ja opettajat mahdollistavat lapsille heidän omien kykyjensä mukaista opiskelua ja tukevat lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Olson 2020, 471.)

Sosiaaliset ympäristöt samanikäisten kanssa mahdollistavat lapsille osallistumista erilaisiin toimintoihin kavereiden kanssa, sekä mahdollistavat kavereiden auttamista ja avun saamista kavereilta. Huoltajat ovat lapsille tukena erimielisyyksien ratkaisemisessa ja auttavat riitatilanteiden selvittämisessä. Kun lapset ovat kiinnostuneita osallistumaan ryhmäleikkiin, he oppivat vuorottelemaan ja kehittävät kompromissien löytämiseen sekä neuvotteluun tarvittavia taitoja. Kaverisuhteiden kautta lapset saavat emotionaalista tukea, mikä heijastuu heidän emotionaaliseen hyvinvointiinsa ja kykyihin arjen toiminnoissa. (Olson 2020, 471.)

2.2 Sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen lapsuudessa

Sosiaalinen vuorovaikutus ja sen oppiminen on yksi keskeinen toiminnan osa-alue lapsilla. Vertais-suhteet tulevat tärkeiksi lapselle, sillä ne tarjoavat iloa sekä uusia oppimisen mahdollisuuksia ja ympäristöjä. Kun lapsi muodostaa sosiaalisia suhteita, hän alkaa rakentamaan myös käsitystä itsestään. Sosiaalisissa suhteissa tarjoutuu mahdollisuus harjoitella käyttäytymisen säätelyä ja selviytymiskeinoja sosiaalisissa tilanteissa. Lasten motivaatio ja sosiaalisen vuorovaikutuksen taidot ovat keskeisessä asemassa emotionaalisen kehityksen kannalta. Vanhemmat ovat keskeisessä asemassa asettamassa sääntöjä ja varmistamassa rajojen noudattamista, sillä vaikka lapsi pyrkii olemaan itsenäinen, tarvitsee hän silti ohjausta, turvaa ja varmistusta. (Mulligan 2012, 69–70.)

Sosiaalisen ja emotionaalisen oppimisen lähestymistapa (SEL) painottaa niiden taitojen kehittämistä, joita lapsi tarvitsee sosiaalisten suhteiden rakentamiseen (CASEL 2024). Sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen on prosessi, jonka kautta hankitaan ja sovelletaan taitoja, tietoja sekä asenteita, jotta voimme esimerkiksi kehittää tervettä identiteettiä, hallita tunteita, saavuttaa tavoitteita, tuntea ja osoittaa empatiaa, luoda ja ylläpitää ihmissuhteita sekä tehdä vastuullisia ja välittäviä päätöksiä. Mallissa keskeistä on se, että vanhempi otetaan tiiviisti mukaan sosiaalisen ja emotionaalisen oppimisen prosessiin (Ma ym. 2023, 1). Sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen on keskeistä lähes jokaisessa toiminnan osa-alueessa. Esimerkiksi sosiaalisen osallistumisen edellytyksenä on, että lapsi kykenee muodostamaan vuorovaikutussuhteita toisten kanssa, ratkaisemaan

ristiriitoja sekä vastustamaan epäsoveltuvaa sosiaalista painetta. Myös itsestä huolehtimisen taidot, opiskelu, työ ja leikki edellyttävät sosiaalista ja emotionaalista oppimista. (AOTA 2013.)

Toimintaterapiassa sosiaalisten taitojen edistämisen nähdään parantavan myös lapsen sosiaalista osallistumista. Toimintaterapian ydinosaamista on toiminnan analyysin kautta tunnistaa erilaisten sosiaalisten tilanteiden vaatimuksia suhteessa lapsen vahvuuksiin sekä haasteisiin. Tällöin toimintaterapiainervention tavoitteena on, että lapsi voi onnistuneesti osallistua erilaisiin hänelle merkityksellisiin sosiaalisiin toimintoihin. Tärkeää on, että toimintaterapeutti tunnistaa toiminnassa ne tekijät, jotka estävät sosiaalisen osallistumisen toteutumisen. Tällainen tekijä voi olla esimerkiksi, että lapsi ei tiedä mitä tilanteessa pitäisi tehdä, hän ei ole päässyt harjoittelemaan tilanteita tarpeeksi, lapsella on hankaluuksia lukea tilanteessa sosiaalisia vihjeitä, lapsi ei ole saanut positiiviselle ja oikealle käytökselle vahvistusta tai lapsella on käyttäytymiseen liittyviä haasteita, jotka ilmenevät sosiaalisissa tilanteissa. (Hilton & Kramer 2020, 339.)

2.3 Vanhempien ohjaaminen lasten toimintaterapiassa

Mulligan (2012, 70) korostaa, että työskennellessä lapsen kanssa hänet on aina nähtävä osana perhettä. Terapian tavoitteet ja aktiviteetit, jotka heijastavat perheen lähtökohtia, johtavat yleensä myös merkityksellisiin tuloksiin (Jaffe, Cospes & Fabrizi 2020, 71). Voidaan jopa todeta, ettei esimerkiksi toimintaterapia-arvio ole tarpeeksi kattava, ellei terapeutti ole myös ottanut selvää huoltajien tarpeista ja heidän kyvystään tukea lasta (Olson 2020, 476).

Perhelähtöisyys tarkoittaa sitä, että perheen jäsenet on otettava mukaan koko terapiaprosessiin tasavertaisina tiimin jäseninä. Myös perheen tarpeet tulee huomioida osana terapiaprosessia. Perheenjäsenet ovat pysyvä osa lapsen elämää, ja heillä on syvällisempi ymmärrys lapsen tarpeista. Siksi on tärkeää, että vanhemmat tiedostavat oman panoksensa terapiaprosessin aikana. Toimintaterapeutin tehtävänä on ohjata ja avustaa vanhempia, jotta he pystyvät tarjoamaan lapsilleen sellaista tukea, jota he tarvitsevat. (Mulligan 2012, 76.) Yhteistyösuhdetta toimintaterapeutin ja huoltajan välillä rakennetaan ja ylläpidetään esimerkiksi kunnioittavalla vuorovaikutuksella, rehellisellä ja johdonmukaisella kommunikoinnilla sekä kannustavalla asenteella (Jaffe ym. 2020, 71). Myös lapsen sosiaalisen osallistumisen edistämiseksi on välttämätöntä, että toimintaterapeutti aktiivisesti osallistaa huoltajan sekä arviointiin että interventioon (Olson 2020, 477).

Ohjaaminen toimintaterapiassa tarkoittaa sitä, että terapeutti neuvoo ja opastaa lapsen elämässä tiivisti olevia henkilöitä. Ohjaus auttaa vanhempia vahvistumaan omassa tehtävässään ja on myös lapselle eduksi, sillä se auttaa vanhempaa ymmärtämään paremmin lapsen tarpeita, toiminnan vaatimuksia ja ympäristön merkitystä. Tällä tavoin vanhempien ohjaaminen voi parantaa lapsen taitoja ja kykyjä sekä toiminnallista suoriutumista ja osallistumista. (Brentnall & Bundy 2012, 397.) Ohjaaminen edellyttää, että terapeutti ensin selvittää huoltajan valmiudet tukea lapsen sosiaalista osallistumista ja terapiaan sitoutumista. Huoltajat voivat olla itse jo miettineet tiettyjä tavoitteita terapialle, jotka terapeutti ottaa lähtökohdiksi myös omassa työssään. Toisaalta huoltajat eivät välttämättä tunnista niitä ongelmia, joita terapeutti havaitsee ja tällöin terapeutin on tärkeää kyetä autamaan huoltajia näkemään tilanteen kokonaiskuva. (Olson 2020, 480.)

Yksi ohjaamisen lähestymistapa toimintaterapiassa on Occupational Performance Coaching eli OPC, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan toiminnallista suoriutumista sekä osallistumista hänelle merkityksellisissä toiminnoissa ohjaamisen kautta. OPC mallissa korostetaan kolmea osa-aluetta, jotka toimintaterapeutin tulee ottaa huomioon ohjaamisessa. Osa-alueet ovat yhteyden luominen, strukturoitu prosessi sekä tiedon vaihtaminen. Mallin ensimmäisessä osa-alueessa eli yhteyden luomisessa on tarkoitus rakentaa kuuntelemisen, empatian ja kumppanuuden kautta luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde luo pohjan ohjaamiselle. Toisena osa-alueena on strukturoitu prosessi, jonka aikana terapeutti pyrkii sitouttamaan asiakkaan prosessiin esimerkiksi orientoimalla ohjaamisen asiakkaalle merkityksellisiin tavoitteisiin sekä tekemällä yhteistyötä koko prosessin ajan. Viimeisessä eli tiedon vaihtamisen osa-alueessa toimintaterapeutti tarjoaa asiakkaalle mahdollisuuden vastavuoroiseen tiedon vaihtamiseen. Tämä antaa asiakkaalle kokemuksen aktiivisesta toimijuudesta. (Graham 2021, 2–3.)

OPC:n tavoitteena perhelähtöisessä toimintaterapiassa on välittömän avun sijasta antaa perheelle mahdollisuuksia rakentaa pitkäkestoisia tuloksia (Graham & Ziviani 2021, 19). Tutkimusten mukaan OPC:n käyttö esimerkiksi lasten ja heidän äitiensä kanssa työskennellessä on lisännyt merkittävästi sekä lasten että äitien toiminnallista suoriutumista ja tyytyväisyyttä suoriutumiseen. Äidit myös ilmoittivat merkittävää edistystä minäpystyvyydessään suhteessa vanhemmuuteen (Kennedy-Behr & Graham 2021, 138.)

Vanhempien ohjaamisen näkökulma lapsen sosiaalista osallistumista edistävänä tekijänä on jäänyt tutkimuksissa vähemmälle huomiolle. Krajenbrink ja kollegat (2022) korostavat, että tulevien tutkimusten tulisi keskittyä enemmän siihen, miten toimintaterapiassa opittuja strategioita voisi yleistää

tai siirtää paremmin. Vanhemmilla on keskeinen rooli siinä, kuinka opitut strategiat siirtyvät myös arkeen, joten olisi tärkeää tutkia, miten vanhempien osallisuutta voidaan lisätä ja mitä vanhemmat tarvitsevat auttaakseen lapsiaan (Krajenbrink ym. 2022, 11).

Vanhempien ohjaus ja sen sisällyttäminen osaksi lapsen toimintaterapiaa on tunnistettu laajemmin myös tutkimuksissa sekä opinnäytetöissä. Kuitenkin vanhempien ohjaamisen merkitys lapsen sosiaalisen osallistumisen edistämiseksi on jäänyt vähäiseksi myös opinnäytetöissä. Theseus -tietokannassa suoritetun tiedonhaun kautta, löytyi muutamia opinnäytetöitä, jotka sivusivat vanhempien ohjaamisen ja sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen yhteyttä. Esimerkiksi Zones of Regulation -menetelmä nostettiin esille keinona ottaa vanhemmat osaksi lapsen toimintaterapiainterventiota (ks. esim. Joensuu & Niiles 2019; Kuusjärvi & Kumpula 2019).

3 TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on paitsi koota tietoa ja ymmärrystä tutkimusaiheesta, myös edistää toimintaterapian alaa. Tutkimuksen avulla pyritään luomaan kriittisesti tarkasteltu kokonaiskuva siitä, miten toimintaterapiassa voidaan edistää lapsen sosiaalista osallistumista vanhempien ohjauksen kautta. (ks. Vilka 2023, luku 1.) Tutkimuksen pyrkimyksenä on tuottaa sekä toimintaterapeuteille että toimintaterapeuttiopiskelijoille tietoa vanhempien ohjaamisen merkityksestä ja näin auttaa heitä ymmärtämään paremmin asiakkaidensa tarpeita ja parantamaan heidän palveluitaan. Lisäksi pyritään kuvaamaan, miten toimintaterapeutti voi vanhempia ohjaamalla edistää lapsen sosiaalista osallistumista sekä sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen oppimista. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymys on:

Miten toimintaterapeutti voi vanhempia ohjaamalla edistää lapsen sosiaalista osallistumista?

4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tiivistää tutkimusten tarjoamaa olennaista tietoa valitusta aiheesta sekä tehdä johtopäätöksiä ennalta asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kirjallisuuskatsausprosessiin sisältyy ennalta suunniteltu ja järjestelmällinen tutkimusten hakeminen, tutkimusten valikointi, tutkimusten kriittinen lukeminen ja arviointi, muistiinpanojen tekeminen alkuperäistutkimuksista, tutkimusten analyysi sekä tutkimusten tietojen yhdistäminen ja tiivistäminen. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyrittiin toimintaterapian käytäntöjen kokoamiseen sekä erilaisten menetelmien ja työkalujen löytämiseen. Tavoitteena on myös jo olemassa olevan tiedon kuvaaminen ja mahdollisten tietoaukkojen löytäminen. Tunnistettujen aukkojen ja tarpeiden perusteella määritellään, mitkä kohdat tarvitsevat lisätutkimusta tai kehittämistä. (ks. Vilka 2023, luvut 1, 1.1.1 ja 1.1.2.)

Menetelmä tukee opinnäytetyön tutkimuskysymyksien ja tavoitteiden saavuttamista: se mahdollistaa tutkimuskysymystä vastaavan tiedon kokoamisen ja yhteenvedon tekemisen laajasta tietomäärästä. Kirjallisuuskatsaus valikoitui tiedonkeruun metodiksi myös siksi, että sen tekeminen on aikatehokkaampaa verrattuna esimerkiksi empiirisiin tutkimuksiin ja palvelee näin hyvin opinnäytetyöprojektin aikataulullista tavoitetta. Olemassa olevan tiedon kokoaminen ja analysoiminen on nopeampaa kuin uuden datan kerääminen ja käsitteleminen. (Vilka 2023, luvut 1.1.1 ja 1.1.2.)

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tiedonkeruumenetelmänä

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lähtökohtana on etsiä tutkimuksista vastausta siihen, mitä ilmiöstä jo tiedettiin, mitkä ovat sen keskeiset käsitteet ja millaisia ovat käsitteiden väliset suhteet. Katsauksen avulla luodaan tiivistetty kokonaisnäkemys aiemmasta tutkimuksesta sekä järjestettiin tietoa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen ja ymmärretyn perusteltu kuvaileminen vakuuttavalla ja johdonmukaisella tavalla. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus valittiin tämän tutkimuksen tiedonkeruumenetelmäksi, koska se oli katsaustyypeistä vapain tiedonhaun kannalta ja siinä, kuinka tarkasti aineiston valintakriteerit määritellään. Yleistävän kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tekeminen perustuu tutkijan oivalluksiin siitä, miten hän kokoaa ja yhdistelee tutkimusaineistostaan saamansa tiedot. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen heikkoutena voidaan pitää

sitä, että se voi olla tiedonhaultaan sattumanvarainen ja subjektiivinen. (ks. Vilkka 2023, luku 1.2.1.) Tämän vuoksi kiinnitettiin erityistä huomiota aineiston hakustrategiaan ja valintakriteereihin.

4.2 Hakustrategia

Hakustrategian avulla pyritään tuomaan esiin kaikki katsauksen aiheen kannalta oleelliset tutkimukset. On tärkeää kiinnittää erityistä huomiota hakuprosessin laatuun, sillä siinä tehdyt virheet vääristävät katsauksen tuloksia ja estävät luotettavan kuvan saamista jo olemassa olevasta näyttöstä. Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden edistämiseksi hyödynnettiin informaatioalan asiantuntijaa (ks. Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 49.) Osana kirjallisuuskatsausprosessia, ennen varsinaiseen tutkimuksen toteuttamiseen siirtymistä, määriteltiin hakusanat, hakulausekkeet sekä käytettävät tietokannat. Hakusanojen sekä -lausekkeiden muodostamisessa hyödynnettiin informaation apua. Informaation avulla suoritettiin myös testihaku. Testihaku on kirjallisuuskatsausta tehdessä erittäin hyödyllinen, sillä tiedonhaku voi antaa suuren määrän epäolennaisia tutkimuksia. Tästä syystä on tärkeää, että testihaku suoritetaan ennen varsinaista tiedonhakua, jotta voidaan tehdä mahdolliset muutokset esimerkiksi hakusanoihin ja -lausekkeisiin. (ks. Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 51.) Hakusanat määriteltiin PICO-formaatin avulla ja hakusanojen muodostamisessa käytettiin apuna FIN-TOn YSO (Yleinen suomalainen ontologia) ja MESH (Medical Subject Headings) asiasanastopalveluja. Käsitteiden muodostaminen on kuvattu taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Hakusanojen määrittely PICO:n mukaan

PICO-käsitteet	Hakusanat
lapsi	child
vanhempien ohjaus ja neuvonta	parents, caregiver, primary caregivers, mother, father, family, counselling, guidance
toimintaterapia	occupational therapy, ot, occupational therapist, intervention
sosiaalinen osallistuminen	socio-emotional skills, socio-emotional learning, social participation, co-regulation

Aineiston valintakriteerit laadittiin PICO-formaatin avulla. PICO-formaatissa otetaan huomioon neljä tekijää, joiden perusteella tutkimus joko valitaan tai hylätään valintaprosessissa (ks. taulukko

2). Nämä tekijät ovat tutkittava ryhmä, tutkittava interventio, interventioiden vertailut ja lopputulosmuuttajat. (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 47.)

TAULUKKO 2. Käsitteiden määrittely PICO-formaatin avulla

PICO-formaatti	Käsitteen määrittely
P Tutkittava ryhmä (population of interest)	Lapset
I Interventio (intervention)	Vanhempien ohjaaminen
C Vertailu / konteksti (comparison)	Toimintaterapia
O Lopputulosmuuttajat (outcomes)	Sosiaalinen osallistuminen

Sisäänotto- ja poissulkukriteerit ovat eriteltynä taulukossa 3. Haettava aineisto rajattiin vertaisarvioituihin, englanninkielisiin, aikavälillä 2013–2024 julkaistuihin tutkimusartikkeleihin, jotka ovat saatavilla Oulun ammattikorkeakoulun tietokannoista.

TAULUKKO 3. Tiedonhaun sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Vertaisarvioidut tutkimusartikkelit	Vertaisarvioimattomat artikkelit, katsausartikkelit, lehtiartikkelit, opinnäytetyöt, muu kirjallisuus
Englanninkieliset artikkelit	Muut, kuin englanninkieliset artikkelit
Tehty vuosina 2013–2024	Tehty ennen vuotta 2013
Tutkimusartikkelit, joiden kokotekstit ovat saatavilla kirjaston tietokantojen kautta	Tutkimusartikkelit, joiden kokotekstit eivät ole saatavilla kirjaston tietokantojen kautta

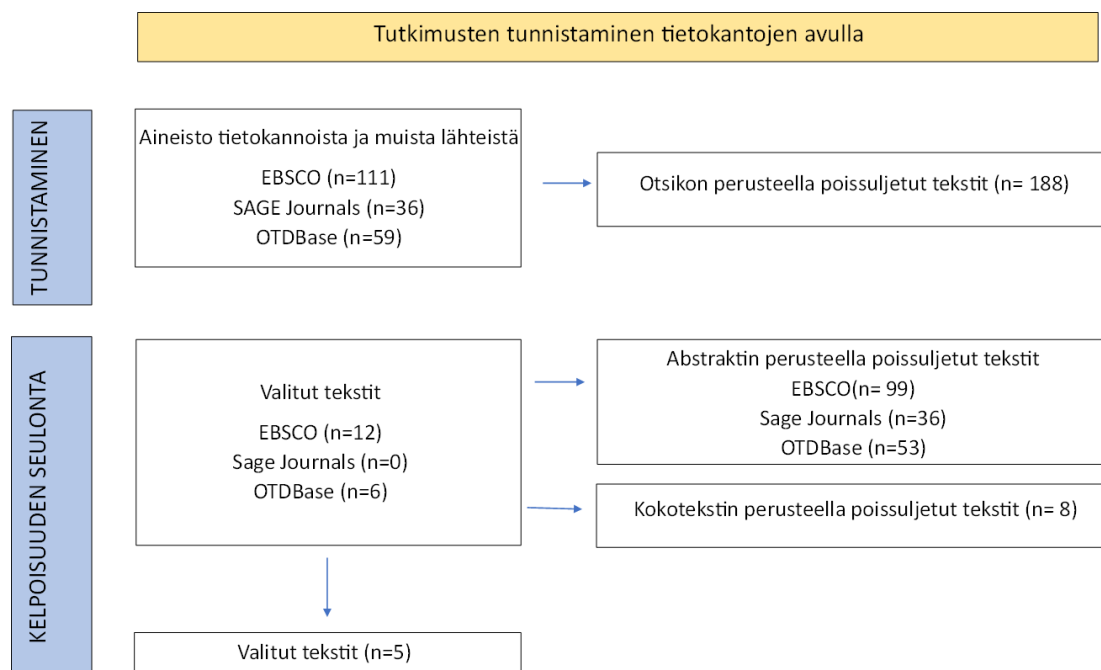
Haku suoritettiin EBSCOhostin kokoamista sähköisistä tietokannoista: Academic Search Premier, CINAHL, MEDLINE. Lisäksi tiedonhakuun otettiin mukaan OTDBase-tietokanta. Haun antamat viitteet jaettiin tutkijoiden kesken ja käytiin läpi otsikko- ja abstraktitasolla, ottaen huomioon ennalta määritellyt sisäänottokriteerit. Abstraktitasolla hyväksytyt tutkimusartikkelit luettiin kokonaisuudessaan ja koko tekstin laadun arvioinnin pohjalta päätettiin analyysiin hyväksytyt artikkelit.

TAULUKKO 4. Tietokannat

Tietokanta	Pvm	Hakulause	Rajaukset	Osumat yht.
SAGE Journals	21.3.2024	"occupational therapy" OR ot AND child* AND parent* OR mother* OR father* OR "primary caregivers" OR famil* OR caregiver* AND social-emotional* OR socio-emotional* OR "socio-emotional skill*" OR "socio-emotional learning" OR "social and emotional learning" OR sel OR "social participation" OR "social engagement" OR socioemotional* OR "social skill*" OR "interpersonal skill*" OR coregulation* OR co-regulation* AND guidance* OR guide* OR guiding OR support* OR interventio*	2013- 2024 Full Text	36
OTDBase	21.3.2024	Child "social participation" parents	2013-2024 Full text	59

EBSCO (Medline, Cinahl ja Academic search premier)	14.3.2024	((parent* OR mother* OR father* OR "primary caregivers" OR famil* OR caregiver*) N4 OR guidance* OR guide* OR guiding OR counsel* OR intervent*) AND ("occupational therapy" OR ot) AND child* AND (social-emotional* OR socio-emotional* OR "socio-emotional skill*" OR "socio-emotional learning" OR "social and emotional learning" OR sel OR "social participation" OR "social engagement" OR socioemotional* OR "social skill*" OR coregulation* OR co-regulation*)	Full text; Peer Reviewed; Publication Date: 2013.01.01-2024.03.31; Language: English; PDF Full Text;	111
--	-----------	--	--	-----

Prosessissa pyrittiin löytämään artikkelit, jotka vastaisivat kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksiin. Valitut viitteet tallennettiin Mendeley-viitteidenhallintaohjelmaan. Kirjallisuuskatsausprosessin aikana tehty työ dokumentoitiin mahdollisimman tarkasti luotettavuuden lisäämiseksi. (ks. Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 51, 54; Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1.)

KUVIO 1. PRISMA – kaavio mukailten (Vilka 2023, 67–68) aineiston valintaprosessista

TAULUKKO 5. Kirjallisuuskatsaukseen valitun aineiston kuvailu

Tutkijat, vuosi, tutkimus ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimustyyppi, -asetelma ja menetelmät	Tutkittavat	Keskeiset tulokset
<p>Park, Ho Il, Hae Yean Park, Eunyoung Yoo, and Areum Han. 2020.</p> <p>Impact of Family-Centered Early Intervention in Infants with Autism Spectrum Disorder: A Single-Subject Design</p> <p><i>Occupational Therapy International</i>, 2020, 1–7.</p>	<p>Perhelähtöisen intervention vaikutukset sosiaalisen vuorovaikutuksen laadulle ja sosiaalisille taidoilla lapsilla, joilla epäillään autismikirjon häiriötä.</p>	<p>Yksittäistapaustutkimus, arvioinnit lähtötilanteessa A, interventiovaiheessa B, lähtötilanteessa A ja seurantavaiheessa.</p> <p>Perhelähtöisessä interventiossa käytettiin kodin ympäristön muokkausta, leikin videointia, valmentamista, tehtäviä ja palautetta, tietokoulutusta sekä kysymyksiä ja vastauksia -osion. Arviointiin käytettiin The Modified</p>	<p>Lapsia, joilla epäiltiin autismikirjon häiriötä. Kriteereinä tutkimukseen osallistumiseen oli (1) ≥ 8 tulos Modified Checklist for Autism in Toddlers, Revised with Follow-Up (MCHAT-R/F), (2) ikä 24–36 kk, (3) ei muuta diagnoosia kuin ASD sekä (4) vanhemmat suostuivat tutkimukseen. Koko tutkimusprosessin suoritti kolme (3) tutkittavaa.</p>	<p>Varhaisen perhelähtöisen intervention toteuttamisen jälkeen, kaikkien osallistuneiden sosiaalisen vuorovaikutuksen laatu sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen taidot paranoivat. Lisäksi riski autismikirjon häiriöihin pieneni kaikilla osallistuneilla.</p>

		Checklist for Autism in Toddlers, Revised, with Follow-Up ja Evaluation of Social Interaction.		
<p>Case-Smith, Jane. 2013.</p> <p>Systematic Review of Interventions to Promote Social-Emotional Development in Young Children With or at Risk for Disability.</p> <p><i>American Journal of Occupational Therapy</i>, 67, 395–404.</p>	<p>Yhdistää ja kuvailla toimintaterapiassa käytettyjä interventioita, jotka edistävät sosiaalista ja emotionaalista kehitystä lapsilla, jotka ovat kehityksellisesti jäljessä tai heillä on riski siihen.</p>	<p>Systemaattinen kirjallisuuskatsaus</p> <p>Sisäänotto- ja poissulkukriteereiden tarkastelun jälkeen 23 tutkimus sisällytettiin systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen.</p>	<p>Valituista 23 tutkimuksesta, 11 oli systemaattisia katsauksia tai satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia (RCT:t, taso I), 4 oli ei-satunnaistettuja kahden ryhmän tutkimuksia (taso II), 3 oli ei-satunnaistettuja yhden ryhmän tutkimuksia (taso III) ja 5 oli yksitapauskäytännön tutkimuksia (taso IV).</p>	<p>Tutkimuksista tunnistetut interventiot voitiin syntetisoida viiteen teemaan. Pienten lasten interventioissa korostui ensisijaisesti vanhempien valmentaminen sellaisten strategioiden käyttämisessä, jotka edistävät positiivista vuorovaikutusta; interventiot esikouluikäisille sisälsi tukea vertaissuhteiden luomiseen, lasten opastamista ja luonnollisten käyttäytymismallien lisäämistä käytettiin sosiaalisen kompetenssin lisäämiseksi.</p>

<p>Klowan, Allison, Johnston Stephanie, Kadlec, Mary Beth.</p> <p>The Parents' Perspective: Experiences in Parent-Mediated Pediatric Occupational Therapy for Children with Neurodevelopmental Disorders.</p> <p>Open Journal of Occupational Therapy, (2023), 10-15453, 11(1).</p>	<p>Ymmärtää ja kuvailla vanhempien näkökulmia parantavako toimintaterapiapalvelut, joissa ohjataan vanhempia, lasten osallistumista ja lapsivanhempia sosiaalista osallistumista kotona ja yhteisössä.</p>	<p>Laadullinen tutkimus. Tutkimukseen oli osallistunut 8, 7–14-vuotiaiden lasten vanhempaa, joiden lapsista on ainakin yhdellä autistisia piirteitä tai tarkkaavaisuushäiriötä. Sisään otettiin niitä vanhempia, joiden lapset olivat jo aikaisemmin osallistuneet toimintaterapiaan. Vanhemmat olivat saaneet tietoa toimintaterapiakerroista, lapsensa tarpeista ja siitä, miten käyttää toimintaterapeuttisia strategioita arjessa saavuttaakseen lapselle terapiassa asetettuja tavoitteita. Terapioita toteutettiin lähi- tai etäterapiana ja vanhempien piti olla mukana</p>	<p>Lapsia, joilla on autismikirjon sekä tarkkaavaisuuden häiriötä sekä heidän huoltajansa. Tässä tutkimuksessa kaikki tutkimukseen sisään otetut henkilöt olivat todistaneet itsensä lapsen vanhemmaksi.</p>	<p>Tutkimuksen tulosten saamiseen käytettiin vanhempien vastauksia omista kokemuksistaan vanhempien ohjaamiseen keskittyvästä toimintaterapian hyödyllisyydestä. Näiden vastausten perusteella syntyi 4luokkaa; 1.Perheen sisäiset asiat, jossa vanhemmat ovat väsyneitä ja tarvitaan perhelähtöistä interventiota; 2. Joskus se vain vaatii hieman harjoittelua – opetusselliset toimintaterapeuttiset strategiat, minkä avulla vanhemmat oppivat itsestään ja lapsistaan;3. Toimintaterapeuttisten strategioiden täysmääräinen käyttö - vanhemmat kykenevät käyttämään</p>
---	--	--	--	--

		<p>ainakin kuudessa terapiakerassa.</p> <p>Poissulkukriteerinä oli vanhemmat, jotka eivät pystyneet antamaan suostumusta, vangit, alle 18-vuotiaat yksilöt, sekä ei-englanninkieliset henkilöt.</p>		<p>keinoja kotona ja pystyvät raporttoimaan muutoksista; 4. On ehdottomasti parempaa olla mukana terapiakerralla – terapiahuoneessa mukana vs. Odotushuoneessa odottaminen</p>
<p>Henning B, Wilkes-Gillan S, Falkmer T & Cordier R.</p> <p>A pilot play-based intervention to improve the social play interactions of children with autism spectrum disorder and their typically developing playmates.</p>	<p>Selvittää erään intervention mahdollisuutta ja alustavaa tehokkuutta autismin kirjon lasten sosiaalisten leikkivalmiuksien parantamiseksi.</p>	<p>Monitapaustutkimus</p> <p>Tutkimuksessa käytettiin ABA designia, jonka tarkoitus on mahdollistaa interventio-ohjelman vaikutusten arviointi ja seuranta eri vaiheissa. Tutkimus eteni seuraavasti:</p> <p>Vaihe A (Lähtötilanne/esitetaus): perustietoa kerättiin 2 viikon ajan ennen interventiota. Molempien A vaiheiden</p>	<p>Osallistujina oli viisi lasta, joilla oli ASD (autismin kirjioon kuuluvia häiriöitä), ja viisi tyypillisesti kehittyvää leikkikaveria. Lapset olivat 4–11-vuotiaita. Myös ASD-lasten vanhemmat osallistuivat tutkimukseen. ASD-lasten vanhempia pyydettiin valitsemaan leikkikaveri, joka oli samanikäinen kuin heidän lapsensa ja jonka kanssa heidän</p>	<p>Interventio osoitti alustavaa toteutettavuutta ja tehokkuutta joidenkin ASD-lasten sosiaalisten leikkitaitojen parantamiseksi.</p> <p>Vanhemmat suorittivat loppuun 92,2 % interventiosta. Lasten tapaustiedot osoittivat nousevan trendin verrattuna ennen interventiota ja sen jälkeen neljässä viidestä parista</p>

<p>Australian Occupational Therapy Journal, (2016), 223-232, 63(4).</p>		<p>aikana ASD-lapset leikkikaverineen leikkivät 20 min leikkihuoneessa ilman aikuista.</p> <p>Vaihe B (Interventio): 7 viikon mittainen interventiovaihe, joka sisälsi sekä klinikalla tapahtuvaa, että vanhempien kotona toteuttamaa toimintaa.</p> <p>Vaihe A (Jälkitilanne): Kaksi jälkitilanteen arviointia ja 2 kk kotiseuranta, jossa terapeutti vieraili ASD-lapsen kotona.</p> <p>ToP-testillä arvioitiin lasten leikkitaitoja. CCBRS-P testillä arvioitiin lasten käyttäytymistä, tunteita ja akateemisia ongelmia. CCC-2 testillä arvioitiin lasten rakenteellista ja pragmaattista kieltä.</p>	<p>lapsensa viihtyisi (ikäero enintään 2 v. heidän lapsensa ikään ja joiden kanssa heidän lapsensa oli tekemisissä viikoittain). 3/5 parista (ASD-lapsi ja leikkikaveri) oli saman sukupuolen leikkikavereita. Kenelläkään lapsista ei ollut lääkitystä käytössään. Lasten äo tuli olla vähintään 70 ja lapsen tuli opiskella perusopetuksessa koulussa.</p>	<p>(lapsi, jolla on ASD, ja leikkikaveri). Kuitenkin pistemäärät laskivat post-interventiosta 2 kk kotiseurantaan kaikissa paitsi yhdessä parissa. PND osoitti, että interventio oli tehokas kahdelle ASD-lapselle ja kolmelle heidän leikkikaverilleen, mutta sillä oli kyseenalainen vaikutus kolmeen ASD-lapseen ja ei havaittavaa vaikutusta kahteen leikkikaveriin.</p>
---	--	---	--	--

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksessa käytettiin aineistolähtöistä analyysiä koska tutkittava aihe oli tutkijoille entuudestaan tuntematon. Aineistolähtöisessä analyysimuodossa on tarkoitus luoda tutkittavasta aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analysoitavat yksiköt valittiin tutkimuksen tarkoituksen perusteella. Koska analyysi oli aineistolähtöistä, ei aikaisemmilla tiedoilla pitäisi olla vaikutusta analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luvut 4.1 ja 4.2.)

Aineiston analyysissä edettiin mukailen Tuomi ja Sarajärven (2018) aineistolähtöisen sisällönanalyysin runkoa. Rungon avulla pyrittiin löytämään aineistosta tutkimuskysymykseen vastaavia teemoja. Aineiston analyysi aloitettiin etsimällä aineistosta merkityksellisiä ilmauksia. Aineisto käytiin huolellisesti läpi ja siitä pyrittiin löytämään tutkimuskysymyksen kannalta merkitykselliset ilmaukset. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat tätä vaihetta alkuperäisdatan *pelkistämiseksi*. Pelkistäminen tapahtuu siten, että aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja, joista luodaan yksinkertaisempia pelkistettyjä ilmauksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.4.3). Merkitykselliset ilmaukset koottiin taulukkoon alkuperäisilmauksina, jonka jälkeen ne käännettiin suomen kielelle ja muodostettiin alkuperäisilmauksista pelkistettyjä ilmauksia. Pelkistettyjen ilmauksien avulla pystyttiin helpommin käsittelemään aineistojen sisältöä.

TAULUKKO 6. Esimerkkitaulukko aineiston analyysistä

Alkuperäisilmaus	Suomennos	Pelkistetty ilmaus
"...parents reported that learning occurred through observing the ot model how to interact with their child, hands-on practice and collaboration and verbal explanations and instructions provided by the ot." (Klowan ym.)	"...vanhemmat raportoivat, että oppiminen tapahtui havainnoimalla, kuinka toimintaterapeutti mallinsi vuorovaikutusta heidän lapsensa kanssa, käytännön harjoittelun ja yhteistyön sekä toimintaterapeutin antamien suullisten selitysten ja ohjeiden kautta."	- vanhempien oppiminen toimintaterapiassa tapahtuu havainnoimalla (1) - vanhempien oppiminen toimintaterapiassa tapahtuu käytännön harjoittelun ja yhteistyön kautta (1) -vanhempien oppiminen toimintaterapiassa tapahtuu toimintaterapeutin antamien

		suullisten selitysten ja ohjeiden kautta (1)
“They [occupational therapists] also support interaction by educating parents on sensitive responding to their infant’s cues.” (Case-Smith)	“He [toimintaterapeutit] myös vahvistavat vuorovaikutusta kouluttamalla vanhempia siihen, miten he voivat sensitiivisesti vastata imeväisen vihjeisiin.”	vuorovaikutuksen tukeminen opettamalla vanhempia vastaamaan herkästi imeväisen vihjeisiin (3)
“.. [occupational therapists] promote adult-child sustained interaction or joint attention (generally in play activity) ...” (Case-Smith)	“.. [toimintaterapeutit] edistävät vanhemman ja lapsen pitkäkestoista vuorovaikutusta ja jaettava tarkkaavaisuutta (yleensä leikissä)	toimintaterapeutit edistävät vanhemman ja lapsen pitkäkestoista vuorovaikutusta ja jaettava tarkkaavaisuutta leikki-toiminnoissa (3)

Aineiston pelkistämisen jälkeen, seurasi aineiston *klusterointi* eli *ryhmittely*. Tällöin pelkistetyt ilmaukset käytiin tarkasti läpi, etsien samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmiteltiin alaluokiksi eli teemoiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.4.3.)

TAULUKKO 7. Esimerkkitaulukko ryhmittelystä

Pelkistetyt ilmaukset	Teema
Vanhempien välittämät interventiot voivat parantaa sosiaalisia taitoja (1) vanhemmat pystyvät ymmärtämään ja kommunikoimaan paremmin lapsensa kanssa, kun osallistuvat vanhempivälitteiseen toimintaterapiaan (1)	Vanhemman välittämät interventiot (<i>parent-mediated interventions</i>)
valmennetaan vanhempia toimintaterapian strategioiden käyttöön ja näin lisätään lapsen saaman intervention määrää luonnollisessa ympäristössä. Tämä parantaa lapsen suoriutumista ja taitojen yleistettävyyttä (1)	Toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen

<p>- strategioiden käyttö johtaa sosiaalisen osallistumisen parantumiseen, kuten aloitteiden tekemisen ja keskusteluun osallistumisen suhteen (1)</p>	
<p>- opetetaan vanhempia auttamaan lasta päivittäisiin toimintoihin osallistumisessa kotona (1)</p> <p>- vanhempien oppiminen toimintaterapiassa tapahtuu käytännön harjoittelun ja yhteistyön kautta (1)</p>	<p>Vanhempien ohjaus ja opettaminen</p>
<p>- Vauvan sosioemotionaalista kehitystä edistään vahvistamalla vanhemman ja lapsen ihokosketusta (3)</p> <p>- Toimintaterapiassa käytetty perhekeskeinen varhainen interventio vaikuttaa positiivisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen taitojen kehittymiseen (2)</p>	<p>Varhaiset perhekeskeiset interventiot</p>
<p>vuorovaikutusta ohjataan toimintaterapiassa korvaamalla terapeutin ja lapsen välinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksella (1)</p> <p>Mallintamalla, valmentamalla ja suhdeperustaisilla interventioilla parannetaan vanhemman reagoitokykyä, sensitiivisyyttä ja joustavuutta, joilla positiivinen vaikutus lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen (3)</p>	<p>Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukeminen</p>

Teemat nimettiin kuvaamaan niiden vastaamaa sisältöä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä, ja luodaan näin vastaus tutkimustehtävään (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.4.3). Analyysin avulla muodostetut teemat kuvaavat tutkimuksen tuloksia.

5 TULOKSET

5.1 Vanhemman välittämät interventiot

Vanhemman välittämällä toimintaterapialla tarkoitetaan toimintaterapiaa, jossa vanhemmat otetaan mukaan toimintaterapiaan ja ohjataan vanhempaa käytännössä vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Vanhemman välittämässä toimintaterapiassa pyritään korvaamaan terapeutin ja lapsen välinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella. (Klowan, Kadlec & Johnston 2023, 1.) Case-Smithin (2013) tutkimuksen mukaan vanhemman välittämällä interventiolla on suuri vaikutus lapsen sosioemotionaalisiin taitoihin. Vanhemman välittämällä interventiolla vaikutetaan vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. (Case-Smith 2013, 401.) Klowan ym. (2023, 9) tutkimuksen mukaan vanhempien välittämät interventiot voivat parantaa lapsen sosiaalisia taitoja koska vanhemmat pystyvät ymmärtämään ja kommunikoimaan paremmin lapsensa kanssa. Vanhempivälitteisissä interventioissa huomioidaan vanhempaan liittyvät muuttujat suhteessa lapseen liittyviin muuttujiin (Case-Smith 2013, 401).

5.2 Toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen

Toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen lapsen kotiympäristöön ja arkeen parantaa lapsen toiminnallista suoriutumista ja taitojen yleistettävyyttä. Toimintaterapiassa on siis syytä keskittyä myös valmentamaan vanhempia strategioiden käyttöön, jotta lapsen saama intervention määrä lisääntyisi hänen luonnollisessa ympäristössään. Toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että toimintaterapiassa opetetaan vanhemmille sellaisia strategioita, joita he voivat siirtää koti- ja yhteisöympäristöihin. Strategioiden siirtäminen voi johtaa esimerkiksi parempaan taitojen yleistämiseen. Jotta vanhemmat voivat oppia siirrettäviä strategioita, on heidät otettava mukaan toimintaterapiatapaamiselle lapsen kanssa. Klowan ym. (2023) nostavat esille Miller-Kuhaneckin ja Watlingin näkemyksen siitä, että jopa vain 8 tunnin koulutus saattaisi riittää vanhemmille, jotta he oppivat hyödyntämään strategioita arjessaan (Klowan ym. 2023, 9–11.)

Vanhempien kokemuksen mukaan toimintaterapiassa opittujen strategioiden käyttö kotona johtaa lapsen parempaan toiminnalliseen osallistumiseen jokapäiväisissä toiminnoissa, kuten ADL- ja

IADL-toiminnoissa, leikissä, nukkumisessa ja lepäämisessä sekä myös sosiaalisessa osallistumisessa. Sosiaalisen osallistumisen edistyminen näkyy esimerkiksi edistyneenä aloitteiden tekemisellä ja parempana keskusteluun osallistumisena. (Klowan ym. 2023, 9.)

Case-Smith (2013) nostaa esille tutkimuksessaan Vismaran, Colombin ja Rogersin (2009) tutkimuksen, jossa vanhemmat osallistettiin lapsen leikkiperustaiseen toimintaterapiainterventioon. Interventiossa terapeutti opetti vanhempia käyttämään leikkiperustaisia strategioita, jotka kohdistuivat erityisesti edistämään jaettua tarkkaavaisuutta, imitaatiota ja sitoutumista. Tutkimus osoitti, että lapsille ja heidän vanhemmillensa toteutettu interventio sai lapset jäljittelemään enemmän aikuisia, osoittamaan enemmän tarkkaavaisuutta sekä sosiaalista aloitteellisuutta. Vanhemmat oppivat toimintaterapiassa opetetut strategiat, ja sovelsivat niitä arjessa. (Case-Smith 2013, 398–399.)

Case-Smith (2013) nostaa esille myös toisen tutkimuksen, jossa vanhempien ohjaaminen strategioiden käyttöön antoi positiivisia vaikutuksia lapsen sosioemotionaalisisille taidoille. Hän tuo esille Mahoneyn ja Peralesin (2005) näkemyksen siitä, kuinka interventiot, jotka ohjaavat vanhempia strategioiden käyttöön voivat parantaa vanhempien sosioemotionaalista tukea, reagoitakykyä ja edistää positiivista kohtaamista heidän vauvansa tai taaperonsa kanssa. Kaikilla näillä tekijöillä näyttäisi olevan positiivinen vaikutus lapsen sosioemotionaaliseen kehitykselle. (Case-Smith 2013, 401.)

5.3 Vanhempien ohjaus ja opettaminen

Klowanin ym. (2023) mukaan myös vanhemmat itse kertovat, että heidän täytyy olla mukana toimintaterapiakerroilla, jotta he voivat oppia kuinka voivat auttaa lastaan osallistumaan paremmin päivittäisiin toimintoihin. Vanhempien osallistuminen toimintaterapiaan ja heidän ohjaamisensa mahdollistaa koko perheen hyötymisen toimintaterapiasta, sillä se näyttäisi johtavan suurempaan johdonmukaisuuteen kotona ja yhteisöissä. (Klowan ym. 2023, 5–9.)

Klowan ym. (2023) mukaan vanhemmat kokevat oppimisen tapahtuvan esimerkiksi havainnoiden, kuinka toimintaterapeutti mallinsi vuorovaikutusta heidän lapsensa kanssa. Toimintaterapeutti käytti mallinnukseen käytännön harjoittelua, yhteistyötä sekä suullisia ohjeita ja selityksiä.

Osallistumalla toimintaterapiaan vanhemmat kokivat oppineensa, että he pystyvät auttamaan lastaan ja hallitsemaan paremmin tämän käyttäytymistä, mikä osoittaa itsevarmuuden ja -luottamuksen paranemista. (Klowan ym. 2023, 10.)

Myös Case-Smith (2013) toteaa, että erityisesti toimintaterapiainterventioissa, joissa on tarkoitus edistää lapsen sosioemotionaalista kehitystä, tulisi kiinnittää erityistä huomiota lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Interventiot opettavat vanhemmalle esimerkiksi sitä, kuinka vastata paremmin ja sensitiivisemmin lapsen tarpeisiin (Case-Smith 2023, 396). Myös sellaisissa interventioissa, jotka eivät suoraan ole kohdennettu lapselle ja vanhemmalle, on tärkeää ottaa perhe mukaan interventioon. Case-Smith (2023) nostaa esille artikkelissaan tutkimuksen, jossa toimintaterapiaintervention tarkoituksena oli edistää vertaisten välistä vuorovaikutusta. Interventiossa kehitettiin leikkiryhmiä, joissa lapsille opetettiin leikkiä ja vertaisvuorovaikutukseen liittyviä käsikirjoituksia. Myös näissä interventioissa vanhempien konsultointi ja opettaminen otettiin osaksi interventiota. Perheitä ohjattiin siinä, kuinka he voivat tukea lasta hänen ja vertaisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Case-Smith 2023, 399.)

Henning (2016) toteaa tutkimuksessaan, että erityisesti autismikirjon lasten sosiaalisten taitojen edistämisen kannalta, vanhempien osallistuminen leikkiperustaiseen interventioon näyttäisi olevan tehokasta. Toimintaterapeutti on keskeisessä asemassa opettamassa ja valmentamassa vanhempia, jotta he voivat jatkaa lapsen tukemista kotona ja muissa arjen ympäristöissä (Henning 2016, 224). Henningin (2016) tutkimuksessa vanhemmat osallistuivat kahden terapeutin kanssa sekä vastaanotolla tapahtuvaan toimintaterapiaan että kotona tehtävään työskentelyyn. Kaksi terapeuttia mahdollisti sen, että toinen työskenteli vanhemman kanssa ja toinen lapsen. Vanhemman kanssa työskennellyt terapeutti auttoi vanhempaa havainnoimaan terapiaa, vastasi vanhemman kysymyksiin ja keskusteli strategioiden käytöstä kotona. Tutkimustulokset osoittavat, että vanhemmat kokivat lapsensa vuorovaikutuksen parantuneen sekä kotona että koulussa. (Henning 2016, 227–230.)

5.4 Varhaiset perhekeskeiset interventiot

Parkin ja kollegoiden (2020) tutkimuksessa hyödynnettiin varhaista perhekeskeistä interventiota sosiaalisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen edistämiseksi imeväisikäisillä, joiden epäiltiin

kuuluvan autismin kirjolle. Tutkimuksessa varhainen perhekeskeinen interventio toteutui esimerkiksi kodin ympäristön muokkaamisella, leikki-tilanteen nauhoittamisella, päivittäisten tehtävien antamisella ja niistä palautteen saamisella sekä kysymyksillä ja niistä saatujen vastausten kautta. Tärkeää oli myös vanhempien kouluttaminen nauhoitteista tai leikki-tilanteiden valokuvista saadun tiedon perusteella. Tutkimus osoitti, että varhainen perhekeskeinen interventio edisti osallistuneiden sosiaalisia taitoja. Varhainen interventio myös vähensi vanhempien stressiä, paransi minäpystyvyyttä, tyytyväisyyttä ja edesauttoi lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. (Park ym. 2013, 5–6.)

Case-Smith (2013) puolestaan nostaa esille tutkimuksessaan näkemyksen siitä, kuinka imeväisikäisiin kohdistuneissa interventioissa pyrittiin pääasiassa keskittymään sellaisiin strategioihin, joiden tarkoituksena oli ensisijaisesti edistää vanhempien ja lapsen välistä positiivista vuorovaikutusta (Case-Smith 2013, 401). Case-Smith (2013) nostaa esille, että vanhempia esimerkiksi opetetaan lukemaan lapsen antamia merkkejä ja vastaamaan niihin hellästi. Joissakin vanhempiin keskittyvissä interventioissa käytetään kosketusta ja hierontaa positiivisen vuorovaikutuksen edistämiseksi, vauvan rauhoittamiseksi ja vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen vahvistamiseksi. Lapsen sosioemotionaaliset taidot kehittyvät jo elämän varhaisessa vaiheessa vauvan ja vanhemman kiintymyssuhteen muodostumisen avulla ja niiden kehittyminen jatkuu lapsen ja vanhempien suhteen kautta. (Case-Smith 2013, 401.)

Varhainen ihokontakti voi edistää vanhempien ja vauvan kiintymystä sekä vanhempien taitoja, mikä vaikuttaa vauvan sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseen (Case-Smith 2013, 397). Tätä vahvistaa Tessier et. al (2003) tutkimus, johon Case-Smith vetoaa. Tutkimuksessa kerrotaan, että interventioilla, jotka korostavat ihokosketuksen tärkeyttä elämän aikaisessa vaiheessa (vastasyntyneen vaiheessa) voi olla monta hyötyä lapsen kehityksessä, kuten tehokas sosioemotionaalinen kehitys. (Case-Smith 2013, 401.)

5.5 Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukeminen

Varhaisten perhekeskeisten interventioiden lisäksi toimintaterapiassa voidaan tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta myös myöhemmässä vaiheessa. Klowan, Kadlec ja Johnston (2023) korostavat vanhempien interventioon osallistumisen tärkeyttä, jotta interventiolla pystyttäi-

siin tukemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Case-Smith (2013) nostaa tutkimuksessaan esille käsitteen suhdeperustainen interventio, jonka keskeisenä tavoitteena on tarjota vanhemmalle keinoja vastata sensitiivisesti lapsen tarpeisiin. Suhdeperusteisissa interventioissa vanhempien reagoitakykyä, sensitiivisyyttä ja joustavuutta parannetaan käyttämällä mallintamista, valmentamista sekä palautteen antamista. Näillä voi olla positiivista vaikutusta nuoren lapsen kehitykseen ja sosioemotionaaliseen toimintaan. Interventioiden onnistumisen kannalta vanhempien sitoutuminen on tärkeää. Mallintamisen, valmentamisen käyttämisellä ja palautteen antamisella toimintaterapeutit voivat myös edistää lasten sosiaalista kelpoisuutta, vaikuttamalla vanhempien reagoitakykyyn ja sensitiivisyyteen lapsen viesteihin reagoimisen aikana. (Case-Smith 2013, 397–398, 401–402.)

Klowan ym. (2023) mukaan toimintaterapeutit, jotka toteuttavat vanhempivälittäistä interventiota, osallistuttavat vanhempia terapiakertoihin ja ohjaavat heitä käytännön vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Se tehdään korvaamalla terapeutin ja lapsen vuorovaikutuksen vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksella. Tämä auttaa vanhempia ymmärtämään paremmin lapsiaan. Osallistumalla terapiakertoihin vanhemmat pystyvät käyttämään strategioita myös erilaisissa ympäristöissä, mikä parantaa lapsen päivittäisiin toimintoihin osallistumista. (Klowan ym. 2023, 1.)

Case-Smith (2013) nosti esille, että kosketuslähtöiset interventiot edistävät rauhoittumista ja vanhemman ja vauvan välistä yhteyttä, suhdeperusteiset interventiot taas edistävät positiivista huoltajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toimintaterapeutit tukevat vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta esimerkiksi opettamalla vanhempia vastaamaan sensitiivisesti imeväisikäisten tarpeisiin sekä tukemalla ja edistämällä vanhemman ja lapsen pitkäkestoista vuorovaikutusta ja jaettua tarkkaavaisuutta (yleensä leikissä). Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen edistämiseksi toimintaterapeutit keskittyvät interventioissa sellaisiin strategioihin, jotka vahvistavat positiivista kohtaamista ja sensitiivistä vastaamista lapsen tarpeisiin. (Case-Smith 2013, 396–397.)

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, miten toimintaterapeutti voi vanhempia ohjalla edistää lapsen sosiaalista osallistumista. Sosiaalinen osallistuminen sisältää sosiaaliset taidot, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja henkilökohtaiset ihmissuhteet useissa eri konteksteissa (Hilton & Kramer 2020, 364). Tutkimuksen aihe on tärkeä, sillä sosiaalinen osallistuminen on yksi tärkeimmistä toiminnoista lapsuudessa ja nuoruudessa. Lapsuudessa sosiaalisen osallistumisen kokemukset voivat esimerkiksi parantaa elämänlaatua ja auttaa kehittämään sellaisia taitoja, jotka ovat yhteiskunnassa selviytymisen kannalta keskeisiä. (Olson 2020, 461; Mulligan 2012, 69.)

Yhdeksi keskeiseksi teemaksi tutkimuksen tuloksissa nousi vanhemman välittämät toimintaterapia-interventiot (*parent-mediated interventions*). Vanhemman välittämässä interventiossa vanhemmat otetaan mukaan toimintaterapiaan ja ohjataan vanhempaa käytännössä vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Vanhemman välittämässä toimintaterapiassa pyritään korvaamaan terapeutin ja lapsen välinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella. (Klowan, Kadlec & Johnston 2023, 1.) Kun vanhemmat oppivat toimintaterapiassa keinoja tukea lapsen sosioemotionaalista kehitystä, voivat he viedä intervention paremmin lapsen arkeen ja siten parantaa lapsen toiminnallista suoriutumista ja edistää taitojen yleistettävyyttä (ks. esim. Klowan, Kadlec & Johnston 2023 9–11). Kun tutkimuksen tuloksia tarkastellaan syvemmin, voidaan todeta, että vanhemman välittämät interventiot kattavat kaikki tuloksissa esiin nousseet teemat. Muut tutkimuksessa esiin nousseet teemat kuvaavat tarkemmin, miten vanhemman välittämä interventio edistää lapsen sosiaalista osallistumista ja mitä keinoja toimintaterapia-interventiossa voidaan käytännössä hyödyntää.

Yksi keskeinen tutkimuksen tuloksissa esiin noussut teema on toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen koti- ja yhteisöympäristöihin. Toimintaterapiassa opittujen strategioiden siirtäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että toimintaterapiassa opetetaan vanhemmalle sellaisia strategioita, joita hän voi hyödyntää lapsensa kanssa arjessa. Strategioiden oppimisen edellytyksenä kuitenkin on, että vanhemmat otetaan mukaan toimintaterapiatapaamiselle yhdessä lapsensa

kanssa (Klowan, Kadlec & Johnston 2023, 9–11.) Vanhemmat ovat keskeinen osa lapsen toimintaterapiaa. On erittäin tärkeää pyrkiä opettamaan toimintaterapiassa hyödynnettäviä strategioita myös vanhemmalle, jotta opitut taidot yleistyvät ja lapsen sosiaalinen osallistuminen paranee tämän arki- ja yhteisöympäristöissä.

Vanhempien ohjaus ja opettaminen näyttäytyi kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa toistuvana teemanäkökulmana. Strategioiden opettamisen lisäksi vanhemmat tarvitsevat toimintaterapeutilta käytännön opastusta ja ohjeita siihen, miten voivat paremmin tukea lapsen osallistumista päivittäisiin toimintoihin. Ohjaus ja opetus toimintaterapiassa tapahtuu esimerkiksi havainnoimalla, käytännön harjoittelulla, yhteistyöllä sekä suullisilla ohjeilla (Klowan, Kadlec & Johnston 2023, 10). Toimintaterapeutin opastus, joka keskittyy siihen, kuinka vanhempi voi olla enemmän tietoinen ja reagoida tehokkaammin lapsen tarpeisiin, on kriittinen osa sosiaalisen osallistumisen edistämistä (Case-Smith 2023, 396). Vanhempia voidaan myös ohjata tukemaan lapsensa vertaisvuorovaikutusta toisten lasten kanssa (Case-Smith 2013, 399).

Lapsen sosiaalinen kehittyminen alkaa jo hyvin varhain ja on vahvasti yhteydessä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Tästä syystä yhdeksi keskeiseksi teemaksi nousi varhaiset perhekeskeiset interventiot, joilla tarkoitetaan sellaisia toimintaterapiainterventioita, joilla pyritään vahvistamaan lapsen ja vanhemman kiintymystä sekä vuorovaikutusta varhaisessa vaiheessa. Yksi keskeinen keino, jota käytetään varhaisissa perhekeskeisissä interventioissa, on Case-Smithin (2013) mukaan ihokontakti sekä vanhempien ohjaus siihen, kuinka lukea lapsen antamia merkkejä ja miten vastata niihin hellästi. Varhaisia perhekeskeisiä interventioita myös hyödynnettiin esimerkiksi sellaisten lasten kohdalla, joiden epäiltiin kuuluvan autismin kirjolle (Park ym. 2020, 1). On tärkeää tunnistaa toimintaterapian hyöty myös pienten lasten kohdalla. Toimintaterapia voi olla yhtenä merkittävänä tekijänä edistämässä lapsen ja vanhemman välisen positiivisen vuorovaikutuksen syntymistä, ja siten vaikuttaa myös lapsen myöhempään sosiaalisen osallistumisen edistymiseen.

Kuten todettua, lapsen sosiaalinen kehittyminen on vahvasti liitoksissa lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Varhaisten interventioiden lisäksi toimintaterapiassa voidaan vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta myös myöhemmässä vaiheessa. Case-Smith (2013) nostaa esille tutkimuksessaan käsitteen suhdeperustaiset interventiot. Suhdeperustaisien interventioiden tavoitteena on tarjota vanhemmalle keinoja vastata sensitiivisesti lapsen tarpeisiin ja edistää

positiivista vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Klowan, Kadlec ja Johnston (2023) korostavat, että vanhempien osallistuminen toimintaterapiaan on tärkeää, sillä se mahdollistaa sen, että terapiassa voidaan keskittyä suoraan vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sen sijaan, että terapiassa vuorovaikutus olisi vain lapsen ja terapeutin välistä. Tulevaisuuden toimintaterapiassa tulisi korostua vanhempien osallisuuden tärkeys myös vuorovaikutuksen ja sen edistymisen näkökulmasta.

6.2 Johtopäätökset

Yhteenvedon voidaan todeta, että vanhempien ohjaaminen on merkittävä vaikuttamisen keino toimintaterapiainventiossa ja vanhemman välittämällä toimintaterapialla on merkittävä vaikutus lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseen. Toimintaterapiassa voidaan edistää lapsen sosiaalista osallistumista ottamalla vanhemmat mukaan toimintaterapiakertoihin, ohjaamalla heitä strategioiden käytössä, opettamalla heitä lukemaan ja vastaamaan sensitiivisesti lapsen antamiin merkkeihin ja luomaan positiivista vuorovaikutusta lapsen kanssa. Toimintaterapeutin tehtävänä on opettaa ja valmentaa vanhempia, jotta he voivat jatkaa lapsen tukemista kotona ja muissa arjen ympäristöissä. Perhekeskeisyys ja erityisesti varhainen perhekeskeinen interventio on tärkeä elementti lapsen sosiaalisen osallistumisen tukemisessa. Interventiot, jotka korostavat edellä mainittuja tekijöitä, voivat edistää lapsen sosioemotionaalista kehitystä ja siten parantaa hänen kykyään osallistua päivittäisiin toimintoihin.

6.3 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida prosessin aikana esimerkiksi tarkastelemalla tutkimuskysymystä sekä sisäänottokriteereitä suhteessa tutkittavaan aiheeseen. Opinnäytetyöprosessissa on kuvattu hakuprosessia ja -strategiaa mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimuksen luotettavuus lisääntyisi. Uskottavuuden lisäämiseksi myös lähteiden luotettavuus on varmistettu ja merkitty tarkoituksenmukaisella tavalla. Katsauksessa on pyritty kuvaamaan selkeästi aineiston valintaan ja analyysiin liittyvä prosessi. Tutkimusprosessin aikana on pyritty tunnistamaan ja estämään mahdolliset virheet panostamalla avoimeen ja läpinäkyvään dokumentointiin sekä raportoinnissa että tutkijoiden keskinäisessä työskentelyssä. (ks. JBI 2020, 4–6 ja Kylmä & Juvakka 2007, 127–129.)

Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu tarkastelemalla seuraavia kriteereitä:

Uskottavuus viittaa siihen, kuinka vakuuttava ja luotettava tutkimus on. Uskottavuus liittyy siihen, kuinka hyvin tutkimus kuvaa todellisuutta ja miten hyvin se on perusteltu. Uskottavuutta voidaan parantaa esim. keskustelemalla muiden samaa aihetta tutkivien kanssa tutkimusprosessista ja sen tuloksista, käyttämällä tarpeeksi aikaa tutkimuksen aiheeseen perehtymiseen sekä pitämällä tutkimuspäiväkirjaa. (Kylmä & Juvakka 2007, 127–128.) Opinnäytetyöprosessiin on käytetty runsaasti aikaa, jotta aiheeseen on voitu perehtyä monipuolisesti. Prosessin aikana on käyty säännöllisesti keskinäisiä reflektioivia keskusteluja tutkimuksen eri vaiheista, niiden merkityksestä lopputulokseen sekä arvioitu tulosten luotettavuutta. Prosessin aikana on tehty muistiinpanoja tutkimusten puoleelliseen valintaan ja tulkintaan sekä tutkimuskohteiden mahdollisiin epäjohtonmukaisuuksiin liittyvistä riskeistä. Muistiinpanoja on käytetty katsauksen tulosten arvioinnissa.

Vahvistettavuus tarkoittaa sitä, että tutkimusprosessi on tehty läpinäkyväksi ja edellyttää sen kirjaamista niin, että prosessi on seurattavissa. Tutkimusraporttia laatiessaan tutkija hyödyntää omia muistiinpanojaan tutkimusprosessin eri vaiheista. Nämä muistiinpanot voivat sisältää tietoa esim. menetelmällisistä ratkaisuista sekä analyttisistä oivalluksista, jotka ovat olleet keskeisiä tutkimuksen edistymisen kannalta. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Kirjallisuuskatsauksen raportoinnissa pyrittiin johdonmukaisuuteen ja tarkkuuteen. Tämä sisältää tiedot siitä, mistä tietokannoista hakua tehtiin, millä hakusanoilla ja milloin tietokantahaut suoritettiin. Lisäksi raportissa kuvaillaan, millä perusteilla juuri kyseiset tieteelliset menetelmät on valittu. Tutkimuksessa käytetyt aineistot on merkitty lähdeviitein ja lähdeluetteloon.

Refleksiivisyys tarkoittaa, että tutkija tunnistaa omat vaikutuksensa ja ennako-oletuksensa tutkimukseen. Reflektiivisyys vaatii, että tutkimuksen tekijä on tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen toteuttajana. Tämä tarkoittaa, että tutkijan on arvioitava, miten hänen toimintansa vaikuttaa aineistoon ja tutkimusprosessiin. Lisäksi tutkimusraportissa on kuvattava selkeästi ne lähtökohdat, joista tutkimus on lähtenyt liikkeelle. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Tutkimuksen tekijöillä oli ennen tutkimuksen aloittamista kiinnostusta perehtyä vanhempien ohjaamiseen sekä lapsen sosiaalisen osallistumisen tukemiseen toimintaterapiassa. Ennako-oletusten minimoimiseksi on tutkimusprosessin eri vaiheita reflektoitu yhdessä tutkijoiden kesken ja pyritty kriittisyyteen valintoja tehtäessä. Aineisto on valittu ja sitä on analysoitu yhdessä kolmen tutkijan kesken subjektiivisten tulkintojen välttämiseksi.

Siirrettävyydellä arvioidaan, kuinka hyvin tutkimuksen tulokset voidaan soveltaa muihin tilanteisiin tai ympäristöihin. Jotta tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää laajemmin, on lukijalle annettava riittävästi kuvailevaa tietoa tutkimuksen osallistujista ja ympäristöstä. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.)

Tutkimuksen otos on riittävän laaja ja monipuolinen tulosten soveltamiseksi. Tutkimuksen tulokset eivät ole täysin yleistettävissä suomalaisessa toimintaterapiakontekstissa, sillä aineisto on saatu muualla tehdyistä tutkimuksista. Toimintaterapeutti voi kuitenkin soveltaa tutkimuksen tuloksia asiakasryhmänsä ominaisuuksien mukaisesti. Nämä kriteerit auttavat arvioimaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja varmistamaan, että tutkimus on perusteltu ja uskottava. (ks. Kylmä & Juvakka 2007, 127–129.)

Kirjallisuuskatsauksen sisältö muodostuu muiden tutkijoiden tekemistä tutkimuksista, joista saatua tietoa analysoidaan, tutkitaan, tiivistetään ja verrataan keskenään. Kirjallisuuskatsauksen eettisyyttä ei voida täysin arvioida, sillä jokaisen tutkimuksen, joka on käytetty kirjallisuuskatsauksessa, on jo kerran sen tekijä eettisten periaatteiden mukaan arvioinut. Kirjallisuuskatsauksen kirjoittamisen aikana tutkijat ovat kuitenkin pyrkineet huolehtimaan tutkimuksista saadun tiedon vääristämättömänä pysymisestä sekä tutkimusprosessin selkeydestä. Tutkijat ovat vastuussa tekemästään tutkimuksesta, sillä tutkimusten tuloksilla on vaikutusta tulevaisuuteen ja ihmisiin. (ks. Kylmä & Juvakka 2007, 137–143.) Kirjallisuuskatsauksessa on käytetty vertaisarvioituja tutkimuksia, minkä avulla todistetaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytettävät materiaalit ovat suurimmaksi osaksi englanninkielisiä, joten käännöstyön luotettavuuteen ja oikeaoppisten ammattisanastojen käyttämiseen on kiinnitetty erityisen paljon huomiota, jotta kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen täyttäisi eettisyyden kriteerit. Eettisyys on vahvasti yhteydessä tutkimuksen luotettavuuteen ja arviointikriteereihin. Hyvä tutkimus pohjautuu eettiseen sitoutuneisuuteen. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5.2.)

6.4 Ammatillisen osaamisen kehittymisen arviointi

Opinnäytetyölle asetettiin selkeät tavoitteet, joiden pohjalta arviointiin tekijöiden omaa osaamista ja sen kehittymistä säännöllisesti opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa sekä prosessin päätyttyä. Projektin aikana seurattiin konkreettisia edistymistä osoittavia merkkejä, kuten työn aikataulussa pysymistä, tutkimuksen laadullista kehittymistä, ongelmanratkaisutaitoja ja projektin osatavoitteiden saavuttamista. Säännölliset ohjauskeskustelut opinnäytetyön ohjaajien kanssa tarjosivat mahdollisuuden saada palautetta ja arviointia ohjaajalta ja reflektoida oman osaamisen kehittymistä prosessin edetessä. Myös opinnäytetyön vertaisarviointi tarjosi erilaisia näkökulmia ammatillisen

osaamisen kehittymiseen. Opinnäytetyöprosessin lopussa arvioitiin tutkimuksella saavutettuja ansioita ja kehittämiskohteita sekä tekijöiden asiantuntijuuden kehittymistä mm. itsearvioinnin avulla. (ks. Oulun ammattikorkeakoulu 2024.)

LÄHTEET

AOTA 2013. Occupational Therapy's Role in Mental Health Promotion, Prevention, & Intervention With Children & Youth. Social and Emotional Learning (SEL). Hakupäivä 4.2.2024. <https://www.aota.org/~media/Corporate/Files/Practice/Children/SchoolMHToolkit/Social-and-Emotional-Learning-Info-Sheet.pdf>.

AOTA 2011. The Philosophical Base of Occupational Therapy. *American Journal of Occupational Therapy* 65(suppl.), S65. Hakupäivä 17.2.2024. <https://doi.org/ezp.oamk.fi:2047/10.5014/ajot.2011.65S65>.

Bundy, Anita, C. & Brentnall, Jennie 2012. Consultation. *Teoksessa Kids can be kids: A Childhood Occupations Approach* (toim. Shelly Lane & Anita, C. Bundy). Philadelphia: F.A. Davis Company.

Case-Smith, Jane. 2013. Systematic Review of Interventions to Promote Social-Emotional Development in Young Children With or at Risk for Disability. *American Journal of Occupational Therapy*, 67, 395–404. Hakupäivä 5.4.2024. <https://doi.org/10.5014/ajot.2013.004713>.

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) 2024. What is SEL? Hakupäivä 6.2.2024. <https://casel.org/what-is-SEL/>.

Eisenberg, Nancy, Valiente, Carlos, Morris, Amanda Sheffield, Fabes, Richard A., Cumberland, Amanda, Reiser, Mark, Thompson Gershoff, Elizabeth, Shepard, Stephanie A. & Losoya, Sandra 2003. Longitudinal relations among parental emotional expressivity, children's regulation, and quality of socioemotional functioning. *Developmental Psychology*, 39(1), 3–19. Hakupäivä 5.3.2024. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.1.3>.

Fingerhut, Patricia E., Piro, Jocelyn, Sutton, Ashley, Campbell, Rachel, Lewis, Christy, Lawji, Dilshad & Martinez, Nicole 2013. Family-centered principles implemented in home-based, clinic-based, and school-based pediatric settings. *American Journal of Occupational Therapy*, 67, 228–235. <http://dx.doi.org/10.5014/ajot.2013.006957>.

Graham, Fiona 2021. Introduction. Teoksessa Occupational Performance Coaching (toim. Graham, Fiona, Kenneydy-Behr, Ann & Ziviani, Jenny). Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group.

Graham, Fiona & Ziviani, Jenny 2021. Theoretical and conceptual foundations. Teoksessa Occupational Performance Coaching (toim. Graham, Fiona, Kenneydy-Behr, Ann & Ziviani, Jenny). Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group.

Henning, Belindi, Cordier, Reinie, Wilkes-Gillan, Sarah & Falkmer, Torbjorn 2016. A pilot play-based intervention to improve the social play interactions of children with autism spectrum disorder and their typically developing playmates. Australian occupational therapy journal, 63(4), 223-232. Hakupäivä 5.4.2024. <https://doi.org/10.1111/1440-1630.12285>.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

JBI 2020. Checklist for Systematic Reviews and Research Synthesis: Critical Appraisal tools for use in JBI Systematic Reviews. Hakupäivä 31.3.2024 https://jbi.global/sites/default/files/2020-08/Checklist_for_Systematic_Reviews_and_Research_Syntheses.pdf.

Jaffe, Lynn, Corper, Sharon & Fabrizi, Sarah 2020. Working with Families. Teoksessa Case-Smith's Occupational Therapy for Children and Adolescents (toim. Jane Clifford O'Brien & Heather Kuhaneck). Eighth edition. St. Louis: Elsevier.

Joensuu, Harri & Niiles, Sanni. 2019. Vanhempien ryhmämuotoinen ohjaus toimintaterapiassa lapsen itsesäätelyn tukemiseksi: Joustava arki -ryhmään osallistuneiden käsityksiä ryhmän hyödyllisyydestä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 24.4.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019061316779>.

Kangasniemi, Mari & Pölkki, Tarja 2016. Aineiston käsittely: kirjallisuuskatsauksen ydin. Teoksessa Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä (toim. Minna Stolt, Anna Axelin & Riitta Suhonen). Turku: Turun yliopisto.

Kennedy-Behr, Ann & Graham, Fiona 2021. Research findings. Teoksessa Occupational Performance Coaching (toim. Graham, Fiona, Kenneydy-Behr, Ann & Ziviani, Jenny). Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group.

Klowan, Allison, Kadlec, Mary Beth & Johnston, Stefanie 2023. The Parents' Perspective: Experiences in Parent-Mediated Pediatric Occupational Therapy for Children with Neurodevelopmental Disorders. *The Open Journal of Occupational Therapy* 11, no. 1, 1-13. Hakupäivä 5.4.2024. <https://doi.org/10.15453/2168-6408.1958>.

Krajenbrink, Hilde, Lust, Jessica, van Heeswijk, Jordi, Aar, Pauline & Steenbergen, Bert 2022. Benefits of an Intensive Individual CO-OP Intervention Group Setting for Children with DCD. *Occupational Therapy International*, 1–12. Hakupäivä 22.4.2024. <https://doi.org/10.1155/2022/8209128>.

Kramer, Paula, Hinojosa, Jim, Howe, Tsu-Hsin & Benham, Sara E. 2020. Domain of Concern of Occupational Therapy: Relevance to Pediatric Practice. Teoksessa *Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy* (toim. Paula Kramer, Jim Hinojosa & Tsu-Hsin Howe). 4. painos. Philadelphia: Wolters Kluwer.

Kuusjärvi, Fanny & Kumpula, Tuulikki. 2019. Vanhempien ohjaaminen toimintaterapiassa, kun lapsella on tunteiden säätelyn ja ilmaisun haasteita. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 24.4.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019052211387>.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. 1. painos. Edita Prima Oy, Helsinki 2007.

Käypä hoito -suositus 2018. Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin. Hakupäivä 27.2.2024. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50118#K1>.

Ma, Aileen, Miller, Asher, Tucker, Andy & Steele, Lakeisha 2024. Supporting Parent and Family Engagement to Enhance Students' Academic, Social and Emotional Learning. Casel.org.

Mulligan, Shelley 2012. *Preschool. Teoksessa Kids can be kids: A Childhood Occupations Approach* (toim. Shelly Lane & Anita, C. Bundy). Philadelphia: F.A. Davis Company.

Olson, Laurette, J. 2020. *A Frame of Reference for Social Participation. Teoksessa Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy* (toim. Paula Kramer, Jim Hinojosa & Tsu-Hsin Howe). Fourth edition. Philadelphia: Wolters Kluwer.

Oulun ammattikorkeakoulu 2024. *Opinnäytetyö. Hakupäivä 24.1.2024.*
<https://vanha.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opinnaytetyo>.

Park, Ho Il, Park, Hae Yean, Yoo, Eunyoung & Han, Areum 2020. *Impact of Family-Centered Early Intervention in Infants with Autism Spectrum Disorder: A Single-Subject Design. Occupational Therapy International* 2020, 1427169-7. Hakupäivä 15.4.2024. <https://doi.org/10.1155/2020/1427169>.

Pudas-Tähkä, Sanna-Mari & Axelin, Anna 2007. *Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen raja-
aus, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen teke-
minen* (toim. Kirsi Johansson, Anna Axelin, Minna Stolt & Riitta-Liisa Ääri). Turku: Turun yliopisto,
46–57.

Rodger, Sylvia & Keen, Deb 2017. *Child and Family-centred Service Provision. Teoksessa Occu-
pation-Centred Practice with Children: A Practical Guide for Occupational Therapists* (toim. Sylvia
Rodger & Ann Kennedy-Behr). John Wiley & Sons Inc. 45 – 71.

Thomas, James, & Harden, Angela 2008. *Methods for the Thematic Synthesis of Qualitative Re-
search in Systematic Reviews. BMC Medical Research Methodology* 8 (1), 45. Hakupäivä
6.2.2024. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. *Laadullinen Tutkimus Ja Sisällönanalyysi. Uudistettu laitos.*
Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Hakupäivä 4.2.2024. Ellibs e-kirjat. Vaatii käyttöoikeuden.

Vilka, Hanna 2023. *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina.* Helsinki: Art
House. Hakupäivä 24.1.2024. Ellibs e-kirjat. Vaatii käyttöoikeuden.